

ГЛОБАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ЕКОЛОГІЧНОГО СТАНУ І ЗДОРОВ'Я НАСЕЛЕННЯ УКРАЇНИ ТА ШЛЯХИ ЇХ РОЗВ'ЯЗАННЯ

Кочін І.В. (м. Запоріжжя), Сидоренко П.І., Гут Т.М. (м. Кіровоград)

Анотація

У статті розглядається стан та оцінка екологічної ситуації у планетарному масштабі, Україні та Придніпровсько-Донецькому регіоні інтенсивної промислової діяльності, як наслідок панування протягом останніх трьох століть світової парадигми національно-економічного господарювання, що підвело людство до фатальної межі, за якою процес остаточної загибелі зруйнованих природних систем поховає під своїми уламками всі інші проблеми. Екологічна безпека і охорона здоров'я населення в Україні перетворилися на міжгалузеву та міжнародну проблему, розв'язання якої передбачається на основі Міжнародного екологічного права, підготовки у вузах України майбутніх лідерів та законодавців, які були б спроможні творчо приймати оптимальні рішення у процесі розв'язання глобальних і регіональних екологічних проблем; запропоновані шляхи подолання кризи навколишнього середовища.

The article comprehends estimation of ecological situation in planetary scale, Ukraine and Dnipro-Donetsk region of intensive industrial activity, as a result of domination during the last three ages of national economic management paradigm, which brought humanity to the fatal border after which the process of final death of the natural systems will bury all of other problems under the wreckages. Ecological safety and health protection population in Ukraine grew into an international problem, the decision of which is foreseen on the basis of the International ecological law, preparation of future leaders and legislators in the institutes of higher education of Ukraine which would be able to accept optimum decisions in the process of solving global and regional ecological problems; the ways of overcoming of crisis of environment are offered.

Ключові слова

ВАЛЕОЛОГІЯ, ГЛОБАЛІЗМ, ЕКОЛОГІЯ, ЗДОРОВ'Я, МІЖНАРОДНЕ ЕКОЛОГІЧНЕ ПРАВО, НАВЧАЛЬНІ ПРОГРАМИ, НАДЗВИЧАЙНІ СИТУАЦІЇ, ПРОФЕСІЙНА ПІДГОТОВКА ФАХІВЦІВ

Вступ

Невдовзі той час, коли ми усвідомимо, що глобалізація світу, як сучасне цивілізаційне явище, завершилася. Ми зараз точно не знаємо, коли саме і як це відбудеться, але можна бути впевненими, що потім все повториться знову. Головна проблема у тому, щоб своєчасно опанувати ініціативою або хоча б спрямувати цей процес у конструктивне річище з врахуванням визнання рівноцінності культур,

історичного досвіду та цивілізацій. Однією з спроб створення живої міжнародної мови, мови зрозумілої всім, якраз є міжнародне право навколишнього середовища – Міжнародне екологічне право, яке повинно стати на заваді подальшому руйнуванню в масштабах планети, оточуючого навколишнього середовища. Якщо в окремих сферах глобалізація тільки наближається до завершення, то в царині навколишнього середовища охопила вже всю планету, давно перетнула всі національні кордони і екологічний стан планети в цілому та особливо окремих регіонів інтенсивної промислової діяльності, в тому числі й в Україні, розвивається у напрямку від поганого до ще гіршого. Глобальна природа багатьох проблем навколишнього середовища – зміни клімату, кислотні дощі, обширне хімічне та радіоактивне забруднення повітря, ґрунту, води – зробили національні кордони фіктивним анахронізмом і в певному сенсі небезпечною химерою.

Мета статті: проаналізувати глобальні та регіональні екологічні проблеми, як наслідок кризи світових науково-технічних революцій, кризи суто технічної орієнтації людства на вибір помилкової стратегії підкорення природи, хибного цивілізаційного спрямування розвитку людства і в зв'язку з цим необхідності упровадження нових пріоритетів людських цінностей, нового світогляду планетарного людства, безпеки життєдіяльності, гармонізації відносин природи й людини, примноження багатств природи, безумовного виконання всіма державами Міжнародного екологічного права.

Обговорення проблеми

Науковий аналіз свідчить, що майже 80% управлінських рішень у третьому тисячолітті будуть стосуватися проблем здоров'я населення. Серед них за обсягом і важливістю питань перше місце посідатиме галузь екологічної політики. Незважаючи на те, що екологічна політика включає багато важливих аспектів, пріоритетними є і завжди будуть питання екологічної безпеки життя й здоров'я населення [1]. Аналіз динаміки навколишнього середовища в Україні за останні десятиліття показав високий рівень корелятивного зв'язку між станом екологічних систем і зокрема довкілля, загальним станом економіки та рівнем здоров'я населення України [2, 3]. Щороку довкілля забруднюється близько 100 млн т шкідливих речовин, а їх загальне накопичення становить 5 млрд т. Незважаючи на те, що зі скороченням обсягів виробництва спостерігається зменшення його забруднюючого впливу, джерел екологічної небезпеки в Україні достатньо, щоб говорити про затяжну еколого-економічну кризу, яка має відповідний соціальний аспект. Саме екологічна складова умов життєдіяльності є одним з найбільш економічно залежних факторів, що визначають життєвий рівень населення і його основний показник - здоров'я. Так, доведено, що проживання в сприятливих екологічних

умовах впливає на збільшення тривалості життя і зменшення економічних витрат на відтворення народонаселення. Також вищий економічний рівень забезпеченості сприяє більшій екологічній захищеності і, як результат, - вищому рівню здоров'я й більшій тривалості життя [4]. Нова концепція здоров'я людини як біосоціального об'єкта враховує не тільки безпосередній вплив екологічного стану довкілля на здоров'я населення, але і його опосередкованість через соціальні процеси, які змінюють ефект впливу. Усталене поняття екосистем розглядається в нерозривній єдності із соціальними системами - як екосоціальні системи, що значно підвищує роль людства в їх утворенні і накладає на нього все більшу відповідальність [5].

У сучасному суспільстві економічної нерівності стає звичною соціально-екологічна нерівність, яка призводить до феномена розшарування населення за можливостями протидіяти негативному впливу екологічних факторів, що накладає відповідний відбиток також і на ступінь екологічної залежності їх здоров'я. Гостро постає проблема зменшення "екологічної" нерівності громадян України як шляху зміцнення здоров'я населення. У зв'язку із цим у XXI столітті як екологічна безпека, так і охорона здоров'я населення перетворились на міжнародну та міжгалузеву проблеми, вирішення яких буде пов'язано з оптимізацією промислових і аграрних технологій і їх безпеки для населення з поступовим охопленням морально-етичної площини суспільного життя. Можна припустити, що юридичні акти, особливо Міжнародне екологічне право, та економічні важелі, безумовно, залишаться основними шляхами забезпечення контролю державою природокористування та промислового виробництва. Але актуальності набуває питання екологічної культури населення. Зміна типу економіки, форм власності висуває додаткові проблеми у підтримці екологічної безпеки [6]. Так, поява малих приватних виробництв ускладнює можливість контролю екологічності технологій. На сільськогосподарських малих фермах поширюється побутове екологічне забруднення ненормованим використанням сільськогосподарських отрутохімікатів, мінеральних добрив тощо. Сучасний екологічно неконтрольований ринок хімічних речовин побутового призначення створює реальну екологічну небезпеку безпосередньо в житлових приміщеннях, у харчуванні, тобто в повсякденній життєдіяльності населення. Таким чином, інтеграція всіх аспектів того, що розуміється під політикою держави в галузі екологічної безпеки, відбувається в такій всеохоплюючій категорії, як збереження і відтворення здоров'я населення. У період стратегічного планування та реформ в управлінні державою важливо передбачити механізми зв'язку між системою охорони здоров'я, екологічними та економічними заходами. Ідеологією нового напрямку екологічної

безпеки є не тільки нові технології захисту довкілля, а також нові технології захисту здоров'я населення, активізація екологічної свідомості і відповідальності кожного громадянина України, свідомого ставлення до проблеми безпеки життєдіяльності, тобто всебічного створення умов для формування і реалізації здорового способу життя [7]. За заявами урядовців вирішення екологічних проблем ускладнене відсутністю фінансових можливостей, але це не відповідає дійсності і пов'язане з зацікавленим небажанням їх вирішувати. Часткове вирішення питань фінансування заходів екологічної безпеки можливе за рахунок реструктуризаційного підходу. Безконтрольне використання приватними підприємцями ресурсів артезіанських та мінеральних вод, унікальних за своїм складом та обмежених за показниками, є реальною екологічною загрозою в Україні. Отже, є необхідність розробки й упровадження нової екологічної політики, визначення нових сучасних нормативів використання природних ресурсів, які б оптимально враховували права державної та приватної власності, надавали екологічних аспектів процесу приватизації. Особливо це стосується водних ресурсів країни. Промислове забруднення водних басейнів України за даними останніх років значно зменшилося, але, зменшуючись за одними показниками, воно значно погіршується за іншими, а саме, водорозділ основної водної артерії України - Дніпра (використовують 70% населення) знаходиться під постійною загрозою з боку радіаційного забруднення, особливо загроза підвищується під час весняних повеней. Ефективним повинно стати удосконалення системи податків за забруднення водних систем з урахуванням потреб самої галузі або потреб регіону. Пункт екологічної відповідальності нового власника в приватизаційних документах повинен стати пріоритетним. Таким чином, шляхами оптимізації вирішення екологічних проблем перш за все можуть бути: орієнтація на показники здоров'я населення регіону інтенсивної промислової діяльності й країни; міжгалузеві механізми вирішення питань; посилення ролі регіонального рівня управління; державна регламентація за новими нормативами; формування екологічної культури населення засобами інформації, системи освіти й охорони здоров'я. Для створення нової екологічної політики, орієнтованої на здоров'я нації потрібне усвідомлення сучасних рис взаємодії суспільства й природи, які, за свідченнями вчених, із середини XX століття зайшли у так звану третю стадію взаємодії. Нові характеристики соціо-екологічних систем були передбачені В.І. Вернадським, який вважав діяльність сучасного суспільства найбільш потужним фактором природотворення.

Здобутком науково-технічного прогресу є утворення глобальної земної соціоекосистеми, яка знаходиться в стані динамічної рівноваги, природні та соціоекономічні компоненти якої виявилися настільки взаємопов'язаними, що порівняно незначний вплив регіонального масштабу спроможний викликати зміни всієї соціоекосистеми. Вчені

визначають такий ступінь взаємозв'язку як функціонально замкнену систему, нездатну до самовідтворення або саморегулювання. У ролі регулятора виступає людина, суспільство, від якого й залежать шляхи розвитку як екосистеми, так і доля її соціальної складової, тобто людства як такого. Усвідомлення гостроти взаємодії в глобальній соціоекосистемі потребують переорієнтації суспільно-політичного, суспільно-економічного, науково-технологічного і культурно-освітнього спрямування людського розвитку. Новим на даному етапі раціонального природокористування в розвинутих країнах виявилась не недостатність невідновлюваних природних речовин, як вважалося, а нездатність навколишнього середовища до абсорбції антропогенних відходів. Упровадження в економічну політику України поняття "**сталий розвиток**" передбачає екологічну безпеку й запобігає соціальній деградації, тобто сприяє збереженню рівноваги між потенціалом природи й вимогами людей різних поколінь. Але благі наміри й теоретичні положення повинні мати механізми для реального здійснення. Україна має надто високий рівень споживання енергії, води, залізної руди, інших корисних копалин, а, головне, кількості промислових відходів на одиницю ВВП. Залишається застарілим спрямування капіталовкладень на подолання наслідків екологічних екстерналій та катастроф [8]. Таким чином, екосоціальні системи не є тільки структурними, географічно-регіональними чи морфологічними об'єднаннями, а становлять функціональні, активно діючі взаємозв'язки між усіма проявами сучасного життя суспільства й завданнями природозбереження. Незважаючи на окремі регіональні досягнення в поліпшенні екологічних умов, світ як єдина система існування людини втрачає позитивні природні риси і поступово, але нестримно, набуває негативних. Людина як соціум, частка суспільства зайшла в глибокі протиріччя з людиною як біосом - часткою всього живого на Землі.

Дані Інституту спостереження за станом світу (Вашингтон, США) свідчать, що більшість індустріально розвинених країн за кількістю відходів досягли критичного рівня. Особливо це стосується вкрай небезпечних відходів хімічної та фармакологічної промисловості. За класифікацією ВООЗ ООН окремі речовини: бенз(а)пірен, фтор- та хлорорганічні сполуки - віднесені до найнебезпечніших. У структурі промисловості України до потенційно небезпечних відносять 40% виробництв. Національний дохід повинен визначатися тільки з урахуванням екологічного балансу виробництва (EcoNational Product - ENP). Визначення результатів виробництва як екопродукту повинно приносити дохід. За спостереженнями Центру перспективних досліджень в Україні переважає екологічна політика, яка орієнтована на подолання екологічного лиха (надзвичайних ситуацій), що вже відбулися [8]. На міжнародних конференціях БІО (Греція), які об'єднують вчених, політиків та бізнесменів, прийнято нову концепцію

входження поняття захисту життя в усі сфери діяльності людини. Таке переплетіння закономірностей існування всього живого й соціальних потребностей **сприяє гармонійному, сталому розвитку людства**. Таким чином, останнім часом упроваджується нова концепція цінностей, новий світогляд, за яким у третьому тисячолітті буде панівною безпека життєдіяльності, гармонізація відносин природи й людини, примноження багатств природи.

Твердження, що рівень розвитку суспільства визначається прийнятою в ньому шкалою суспільних цінностей, має найбільшу доказовість у випадку, коли визначається ціннісність категорії життя. Концепції поваги до життя як такого є основою суспільної етики. Інша ідея - ідея внутрішньої єдності людини й інших форм життя. Тобто людина у своїх діях повинна зіставляти цінність, наприклад, своїх економічних інтересів із проблемами існування або виживання іншого життя - людини, тварини, рослини. Сучасна наука в наведені майже філософські поняття вносить свої корективи. Суспільство XXI століття змушене виробити норми ставлення до таких процесів зміни біологічних структур, як клонування, створення сортів-мутантів тощо. Значною етичною проблемою в екологічній безпеці здоров'я населення є використання так званої "нової генетики". У наш час динамічного розвитку технологій, коли стало можливим клонування клітин і цілих організмів рослин, тварин і людей, тобто штучне утворення нового життя, з'являється інша можливість втручання в життя - його генетична зміна. Останнім часом поняття біотехнологій настільки увійшли в життя людини, що зрозуміло - третє тисячоліття - ера біотехнологій. Застосування біологічних об'єктів або процесів у сфері виробництва та послуг уже зараз призвело до виготовлення екологічно безпечних ліків - антибіотиків, гормонів, вітамінів, харчових добавок; дозволило одержати екологічно чисті види палива, до того ж з неекологічних відходів. Тому біотехнології породили надію на вирішення таких проблем, як забруднення довкілля, недостатність продуктів харчування та енергії, виробництво засобів лікування онкозахворювань та імунodefіциту. В Україні поширюється вітчизняне виробництво біодобавок у корми та продукти харчування, що потребує відповідної регламентації. Таким чином, упровадження в життя біотехнологій має багато соціально-екологічних аспектів, які потребують розгляду на національному рівні й у міжнародному масштабі, що ставить певні завдання перед сучасною дипломатією, законотворенням і міжнародним правом.

Створені міжнародні громадські екологічні організації досягли значних успіхів у вирішенні певних екологічних проблем. Перед Україною стоять завдання з розробки міжнародного екологічного права, де були б враховані інтереси саме України. Норми наукової і громадської етики та інтересів часто не збігаються з етикою та інтересами бізнесових структур. Так, перед Україною стоїть дилема

закриття або подальшої експлуатації недосконалих моделей АЕС. Розвинена в Україні кібернетика ще чверть століття тому ставила питання про створення біороботів або біокібернетичних устаткувань, ці розробки не були підтримані в Україні, а зараз ми запозичаємо так звані нейрокібернетичні технології. До проблем, вирішення яких неможливе без гармонійних відносин між країнами, народами та суспільствами слід віднести встановлення рівноваги між кількістю населення планети та харчовими ресурсами. Демографічні вибухи характеризують тільки країни четвертого рівня економіки - Азії, Африки. Індустріально та культурно розвинені країни характеризуються "від'ємним" приростом населення. У густонаселеному Китаї прийнято закон про обмеження чисельності сім'ї, але таких обмежень не існує в країнах Центральної Африки. Дипломатія, що буде регламентувати міжнародні екологічні проблеми, є важливим шляхом досягнення гармонічного розвитку світу як в економічному, валеологічному, так і в моральному планах. Реалізація нових принципів бізнесу, зміна системи цінностей повинна стати основою нового стилю ділового життя, створивши нову деонтологію для кожної сфери бізнесу. Чинники, створюючи в сукупності загрозу екологічній безпеці людства, окремим країнам і регіонам, настільки сьогодні очевидні і тривожні, що збереження і відновлення даного середовища як загальної системи життєзабезпечення людства перетворюється на завдання першорядної ваги, в першу чергу з погляду перспектив промислового (технологічного, науково-технічного) розвитку [6].

У світі, який очікує міжнародного вирішення глобальних і регіональних екологічних проблем, вчені та професорсько-викладацький склад навчальних закладів та науково-дослідних інститутів, яких ще хвилює стан навколишнього середовища, на тлі байдужості урядів держав, в тому числі й України, та бізнесових кіл, яких цікавить виключно рівень прибутку, а не екологічні проблеми, повинні не тільки передати традиційні знання або підготувати вузько профільних спеціалістів у межах певних навчальних дисциплін, але, й це головне, охопити міжнародну та міжгалузеву програми, які дозволять підготувати як майбутніх фахівців (студентів), так і вдосконалювати професіоналізм вже працюючих спеціалістів, щоб стати фахівцями світового рівня. На наше глибоке переконання, навчальні програми та навчальна література повинні розроблятися на засадах проблемно-орієнтованого підходу з використанням організаційних, дидактичних та педагогічних надбань Болонського процесу, але у тому ступені, який відповідає інтересам вищої освіти в Україні. Навчальні програми та підручники обов'язково повинні включати наступні розділи: глобальне оточуюче середовище і міжнародне екологічне право; міжнародний правовий припис: «джерела» міжнародного екологічного права; застосування

міжнародного права; глобальна екологічна проблематика: перспективи та підходи; екологічні проблеми атмосфери, гідросфери, літосфери, біосфери; проблеми національних і міжнародних невідповідностей у екологічному праві; глобальне навколишнє середовище, національне і міжнародне право, їх майбутнє; проблеми глобальної зміни клімату; майбутнє міжнародного екологічного права тощо. Професійна підготовка українських фахівців з питань екологічного права повинна включати також розділи: шляхи розвитку екологічного права; парадигма глобальних змін; встановлення світового порядку захисту навколишнього середовища; ефективність і реструктуризація міжнародних екологічних організацій; впровадження міжнародних норм в українське екологічне законодавство; управління глобальним екологічним середовищем. Підготовка спеціалістів з екологічного права в Україні передбачає розгляд та опанування вже існуючими інституціональними і процедурними можливостями посилення міжнародно-правової охорони навколишнього середовища.

Дослідження та вивчення проблем екології, опанування прийомів аналізу, вибір та використання джерел національного та міжнародного екологічного права, політичних інструментів, які відповідають дійсним фактам стану навколишнього середовища, сприяють не тільки підвищенню засвоєння програмного матеріалу та успішності, але й сприяють формуванню стійкого інтересу. З цього логічно випливає питання перегляду вітчизняних навчальних програм відповідно до сучасних міжнародних вимог, регіональних екологічних проблем України, підготовки та видання навчальної літератури, яка за якістю відповідає самим високим міжнародним вимогам та стандартам. Життєво важливим завданням для світової спільноти, що пов'язано з охороною глобального та регіонального навколишнього середовища, є забезпечення того, щоб наші потенційні лідери були уважні до загрозливих змін на нашій планеті, мали уяву про їх комплексність і були спроможні творчо міркувати у процесі пошуку рішень глобальних і регіональних екологічних проблем. Правові навчальні дисципліни формують важливу частину освітнього плану у процесі підготовки спеціалістів світового рівня. Треба підкреслити, що міжнародному екологічному праву належить провідна роль в тому, щоб допомогти всім нам попередити, а у найгіршому випадку відбити глобальні та регіональні екологічні загрози. Навантаження контамінантів на навколишнє середовище в Україні вище, ніж у державах Західної Європи в 3,2 рази, а у порівнянні зі США – у 6,2 рази. На сьогоднішній день Україна за насиченістю своєї території промисловими об'єктами у кілька разів перевищує розвинені європейські країни. Техногенне навантаження на довкілля України перевищує, за оцінками експертів, цей показник у суміжних країнах у 5-15 разів.

Наукові оцінки глобальної екологічної ситуації, що склалися на початку третього тисячоліття, більш ніж тривожні і примушують замислитися кожному розумну людину, для якої дороге не тільки власне життя, але й доля її дітей та онуків, майбутнє людства. Спеціалісти і Заходу, і Сходу одностайні в тому, що людство вже стоїть біля фатальної межі, за якою остаточне руйнування природних систем приведе до катастрофи. Одностайні вони і в тому, що ця криза є передусім кризою науково-технічної революції, кризою суто технічної орієнтації людства за вибір помилкової стратегії підкорення природи, що й призвело до розриву органічної єдності людини з біоенергетичним середовищем, яке її породжує, живить, і, врешті-решт, до трагічних наслідків сьогодення. Поза всяким сумнівом, світова парадигма національно-економічного господарювання, яка формувала останні три століття духовно-політичний менталітет суспільства і знайшла свій найвищий прояв у створенні «суспільства споживання», вичерпала себе, і людство не має іншого шляху, як найскоріший і загальний перехід до нової системи політико-економічної діяльності, визначальною рисою якої буде глобальний екологічний пріоритет. Такий підхід називають екологічним, ми вважаємо, що його точніше було б іменувати валеологічним.

Природноохоронна спрямованість численних екологічних організацій і рухів регіонального і міжнародного рівня відбиває нагальні потреби часу і, безперечно, є корисною. Але вони не спроможні кардинально розв'язати світову кризову ситуацію, бо захищають природу від *homo sapiens*, забуваючи, що потерпілими є не тільки оточуюче середовище, але й сама людина, яка втратила свою природно-онтологічну орієнтацію і своєю діяльністю призвела до власного нездоров'я та нездоров'я довкілля. Отже, переорієнтація світогляду кожної людини і всього світового суспільства в цілому стає нагальною і невідкладною потребою часу, вимагає від державних і міжнародних органів рішучих і скоординованих дій.

Кардинальне вирішення цієї проблеми ми бачимо в масовому розповсюдженні валеологічних знань і формуванні валеологічної свідомості. Валеологія (від лат. «*valeo*» — бути здоровим і «*logos*» — наука) — найсучасніший науковий і просвітницький напрям, наука про фундаментальні закони здоров'я людини і одночасно про оздоровлення природи, в основі якої лежить вивірена історичним досвідом людства ідея нерозривного зв'язку макро- і мікрокосмосу, природи і людини. Валеологія — не тільки єдина інтегральна наука про духовне і фізичне здоров'я як окремої людини, так і всього людського суспільства на новому етапі його духовно-творчої еволюції, але й синтез практичних профілактично-оздоровчих знань про структуру і функціонування захисних механізмів людини, про їх використання в екстремальних умовах сучасного екологічного стану.

Отже, валеологічна просвіта є цілком інноваційним і найефективнішим на сучасному етапі підходом як до проблеми формування здоров'я окремої людини, так і створення здорового, духовно-творчого і ненасильницького суспільства. У світлі глобальної геополітичної кризи, в якій зараз перебуває усе людство, у тому числі й Україна, валеологія виступає не тільки як безальтернативна стратегія виживання, але й стратегія створення нового, ненасильницького і натурально-природного світоупорядкування на основі формування в кожній людини, починаючи з її появи на світ, валеологічної екозберігаючої свідомості та відповідної поведінки, тобто валеоетики. Це повинно стати справою не тільки окремої особи, але й державної і світової політики, сферою пріоритетних інтересів кожної країни і міжнародних організацій, в першу чергу таких авторитетних, як ООН і ЮНЕСКО. Виходячи з цього, Україна створює державну концепцію безперервної валеологічної освіти, яка охопить всі верстви населення, починаючи з раннього дитинства. В плані практичної реалізації концепції створені і продовжують удосконалюватись програми, навчальні посібники і підручники з валеології для середньої та вищої школи, створюються спеціальні навчальні заклади. У вищих навчальних закладах відкриваються кафедри валеології, розпочато підготовку спеціалістів-валеологів. Для координації дій при Міністерстві освіти та науки утворено Міжгалузеву науково-методичну координаційну раду з питань валеологічної освіти. Ми сподіваємось, що накопичений Україною досвід у справі валеологічної освіти допоможе вирішити невідкладне завдання — формування практично здорової і духовно-творчої особистості.

Таким чином, правове поле захисту навколишнього середовища від життєдіяльності планетарного людства, виключно технічної орієнтації розвитку сучасної цивілізації вже не є *tabula rasa*. Тобто стадію *ab ovo* світова екологічна спільнота пройшла і крокує *usque ad mala*. Тому наші думки перебувають у просторі сподівання, що нарешті українська влада дійсно візьметься за наведення порядку в державі взагалі та у навколишньому середовищі, зокрема, створить здорові екологічні умови для життя в Україні. За нашими прогностичними оцінками, поліпшення екологічного стану буде сприяти зменшенню техногенних, природних та соціально-політичних надзвичайних ситуацій, санітарних та безповоротних втрат, витрат на організацію та надання медичної допомоги.

Висновки

1. Міжнародне екологічне право є провідною законодавчою основою екологічної, соціально-економічної та науково-технічної політики в Україні, яка спроможна забезпечити здорові умови життєдіяльності, збереження та відтворення здоров'я населення.

2. Підготовка в українських вузах спеціалістів-юристів з Міжнародного екологічного права, майбутніх законодавців, політичних

і громадських лідерів є запорукою вирішення міжнародних і регіональних екологічних проблем України.

Перспективи подальших досліджень:

- ✓ аналіз безпеки життєдіяльності у надзвичайних ситуаціях;
- ✓ шляхи оптимізації екологічної безпеки України.

Джерела

1. Лук'янова О.М., Резніченко Ю.Г., Антипкін Ю.Г. та ін. Екосистема великого промислового міста України та діти першого року життя. - Запоріжжя: Дике Поле, 2005. – 222 с.
2. Жаліло Л. Екологічна політика в Україні і здоров'я населення. Чи можлива оптимізація? – Вісник УАДУ. – 2000. - № 2. – С. 392 – 400.
3. Рахманин Ю.А., Михайлова Р.И., Зайцева Н.В., Вайсман Я.И. Методы донозологической диагностики экологически обусловленных заболеваний. – Гигиена и санитария. – 2001. - № 5. – С. 58 – 61.
4. Боков В.А., Лущик А.В. Основы экологической безопасности Украины. – Симферополь: СОНАТ, 1998. – 224 с.
5. Дзлиев М.И., Потрубач Н.Н. Основы обеспечения безопасности жизнедеятельности: Курс лекций. – М., 1996. – 185 с.
6. Воронкова В.Г. Роль держави в суспільстві, що змінюється, та її вплив на становлення сталого розвитку // Збірник наукових праць: Гуманітарний вісник Запорізької державної інженерної академії. – Запоріжжя: ЗДІА, 2006. - № 26. – С. 16 – 29.
7. Кочін І.В., Черняков Г.О., Сидоренко П.І. та ін. Охорона праці та безпека життєдіяльності населення у надзвичайних ситуаціях. – К.: Здоров'я, 2005. – 432 с.
8. Москаленко В.Ф. Медико-соціальні аспекти ліквідації наслідків екологічної катастрофи в мегаполісі. - Автореф. дис. ... докт. мед. наук: 14.02.03. – К.: КМАПО, 2001. – 35 с.

Стаття надійшла 05.01.2007 р.